

Հաստատում եմ՝

ՀՀ ԳԱԱ Մ.Արեղյանի անվան

գրականության ինստիտուտի

տնօրենի ժամանակավոր

պաշտոնակատար

բ.գ.թ. Հերիքնազ Որսկանյան

Կարծիք

«Հակոբ Օշականի փոքր արձակը (հոգևորի և բնագոյայինի խնդիրը)» թեմայով
թեկնածուական ատենախոսության մասին

ՀՀ ԳԱԱ Մ.Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի հայ նորագույն
գրականության բաժնի 16.06.2023թ. նիստին մասնակցում էին բաժնի վարիչ բ.գ.դ.,
պրոֆ. Սուրեն Աբրահամյանը, բ.գ. թեկնածուներ Լիլիթ Սեյրանյանը, Սաթենիկ
Ավետիսյանը, կրտսեր գիտաշխատողներ Արա Զարգարյանը, Միհրան
Հովհաննիսյանը:

Արտահայտվեցին բ.գ.թ. Լ.Սեյրանյանը, բ.գ.թ. Ս.Ավետիսյանը,
Ս.Հովհաննիսյանը, Ա.Զարգարյանը: Նիստը ամփոփեց բաժնի վարիչ բ.գ.դ.
Ս.Աբրահամյանը:

Նշվեց, որ Մ. Ղազարյանի՝ ներածությունից, «Ժողովրդական բանարվեստի և
կենդանի ավանդույթի համապատկերը», «Հերոսների դրաման փոքր արձակում»,
«Եղեռնի արձագանքը փոքր արձակում» վերնագրերով երեք գլուխներից,
եզրակացություններից և օգտագործած գրականության ցանկից բաղկացած
աշխատանքը թեմայի հանգամանալի ուսումնասիրությամբ հատկանշվող հաջողված
նմուշ է: Աշխատանքի արդիականությունը պայմանավորված է ընդգծված
միջգիտակարգային նկարագրով՝ գրականագիտական ժամանակակից
մեթոդակազմի, ազգագրական-բանահյուսական ընկալումների և հոգեբանական՝
գենդերային և հոգեֆիզիոլոգիական տեսաբանական հայեցակետի զուգակցմամբ,
ազգային ինքնության կարևորմանն ուղղված մտահոգություններով: Նյութից բխող
թեմատիկ կարևոր շեշտադրումները, որոնք պայմանավորել են աշխատանքի
կառուցվածքը, ատենախոսին թեմայի համակողմանի քննության հնարավորություն

են ընձեռել: Ղազարյանը խորությամբ ուսումնասիրել է ոչ միայն Օշականի բնագիրը նախընթաց գրական ավանդույթի մեջ, այլև հարցի պատմությունը, անդրադարձել մեծ գրողի գրական ուղղությանը, նրա գեղարվեստի վրա համաշխարհային գրամտածողության ներազդման դաշտին, նրա փոքր արձակի ժանրային նկարագիրը պարզող իրողությունների՝ իր թեմայի հետազոտման շրջանակում կատարելով թարմաշունչ դիտարկումներ և ընդհանրացումներ:

Առաջին գլխի «Բարբերի ու սովորույթների համապատկերը» և «Բանահյուսական պատմությունը՝ բնաշխարհի քնարական պատկեր» ենթագլուխներում վեր է հանվում Օշականի փոքր արձակի բարացուցական նկարագիրը Հիպոլիտ Տենի պատմամշակութային ըմբռումների լույսով, հոգևորի և բնագոյային փոխառնչության տեսանկյունից:

Երկրորդ գլխի «Փոքր մարդու» դրաման գրողի դիտակետում», «Գենդերի սոցիալական հոգեբանության դրսևորումը «Խոնարհները» պատմվածաշարում», «Դեռահաս հերոսների հասունացման հոգեբանական նրբերանգները» վերնագրերով ենթագլուխներում հաջորդիվ քննության առարկա են դառնում օշականյան փոքր արձակի հերոսների հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները ֆրոյդյան հոգեվերլուծության և արդի հոգեբանության տեսական ըմբռումների տեսանկյունից, գենդերային նույնականության օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ կողմերի, կենսաբանական և հոգեբանական սեռերի տարբերության դիտարկմամբ, հերոսների սեռական զարգացման հոգեբանական առանձնահատկությունների քննությամբ: Հատկապես ուշագրավ է դեռահասների ինքնաճանաչողության ընթացքում զգայականից դեպի իմացական ուղղված վեկտորի մատնանշումը:

Ատենախոսության երրորդ գլխի ««Մահուան ծաղիկներ» շարքը» և «Եղեռնի գեղարվեստական արձագանքը» ենթագլուխներում տրվում է օշականյան եղեռնապատումի նկարագիրը փոքր արձակի շրջանակում՝ հոգևորի և բնագոյային հակադրամիասնության դրսևորումների տեսանկյունից, հայ-թուրքական խնդրին ուղղված օշականյան դիտանկյան լուսաբանմամբ: Վերոնշյալ բոլոր խնդիրները քննաբանվում են Օշական գրադատի տեսաբանական հայեցակարգի ներքո:

Ընդհանրության մեջ հաջողված ուսումնասիրությունը կշահեր, եթե Օշականի փոքր արձակուրդ հայտնակերպվող հոգևորի և բնագոյայինի առնչակցության խնդիրը դիտարկվեր նաև հետևյալ տեսանկյուններից.

1. Քսաներորդ դարասկզբի արևմտահայ և հաջորդիվ սփյուռքահայ գրական իրագործումներում ակնբախ է հետաքրքրությունը սեռի խնդիրների նկատմամբ: Դա մասամբ պայմանավորված էր տվյալ ժամանակաշրջանի մշակութային գիտակցության և գրամտածողության վրա ֆրոյդյան տեսության ներազդմամբ, որն իր արձագանքն էր գտել նաև հայ իրականության մեջ, մասամբ «Հայ հոգու» ինքնանույնականացման վերականգնման, ազատության, «առնականացման» պահանջով, որն իր դրսևորումը ստացավ թե՛ հեթանոսական գրական շարժման ներկայացուցիչների գաղափարագեղագիտական համակարգում և թե՛ հետո՝ «արու շեշտի» պահանջով, «Մենք»-ի սերնդի ընկալումներում: Հետաքրքիր և օգտակար կլինեն սեռի և սիրո, հոգևորի և բնագոյայինի օշականյան ըմբռնումը քննել սերնդակիցների գեղարվեստական վաստակի հետ անհրաժեշտ զուգահեռի մեջ, ապա և գրական ավանդույթի առաջընթաց երկերում՝ նրա փոքր արձակի հնարավոր ազդեցության նկատառումով: Վազգեն Շուշանյանի, Շահան Շահնուրի, Նիկողոս Սարաֆյանի («Իշխանուհին»), Զարեհ Որբունու գեղարվեստական իրագործումները նշված չափումով թերևս որոշ իմաստով սնվում են Օշականի արձակից: Խորհրդահայ հեղինակների երկերում ևս նկատվում է նրա հետագիծը. օրինակ՝ Ադասի Այվազյանի «Պորտը վրան» պատմվածքի դիպաշարը և գաղափարը զարմանալիորեն կրկնում են Օշականի «Առաջին արցունքը» երկի համապատասխան կողմերը, իսկ «Ընտանիքի հայրը» վիպակի դավաճանված տղամարդու դրաման հիշեցնում է Օշականի «Տոպիճը»-ը, մասնավորապես կնոջ վերադարձի և ամուսնու վերաբերմունքի դրվագով:

2. Ատենախոսը հետաքրքիր ընդհանրացումներ է կատարում էրոսի և թանատոսի, կյանքի և մահվան բազմաբարդ փոխառնչության օշականյան հայեցակետի կապակցությամբ, և հերոսների սահմանային հոգեվիճակի

ընկալման առումով հեղինակի համար թեմայի քննաքննման նոր դիտանկյուն կարող էր բացել էրզիստենցիալ հոգեբանության հայեցակետը:

Ուսումնասիրությունն անշուշտ կարող է հարստացնել Օշականի գեղարվեստական արձակի քննաքննման մետաբնագիրը, բավարարում է բանասիրական գիտությունների թեկնածուին ներկայացվող պահանջները, ուստի միջնորդում ենք ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետում գործող 012 մասնագիտական խորհրդին Մ.Ղազարյանին շնորհելու իր հայցած բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանը:

Հայ նորագույն գրականության բաժնի

վարիչ՝ Բ.գ.դ., պրոֆ. Սուրեն Աբրահամյան

Բ.գ.դ., պրոֆ. Սուրեն Աբրահամյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

գիտքարտուղար՝ Բ.գ.թ. Հերիքնազ Ռոսկանյան

